

Sempre ens quedarà Itàlia

LLUÍS MESEGUER

NARRATIVA

Vicent Usó Mezquita, *La mirada de Nicodemus*. Premi Ciutat d'Elx. 3 i 4. València, 1996

Sembla senzill de resumir. Acaba d'aparèixer una novel·la en català, escrita fa uns pocs anys, sobre els darrers temps de Michelangelo Buonarroti.

Tanmateix, tal com diria un resum convencional de contracoberta, ens trobem davant una novel·la amb ingredients de gènere històric (una ullada a les turbulències del Concili de Trento), de gènere negre (el robari d'uns papers comprometedors per a un cardenal de la Cúria, i una sèrie de morts argumentals) i de gènere psicològic (vicis privats i públiques virtuts del món eclesiàstic de la Contrareforma).

I encara és menys senzill. Vicent Usó Mezquita (Vila-real, la Plana Baixa, 1963) ha sabut integrar-hi un estil legítim per una doble riquesa: la documentació i la capacitat argumentativa de l'historiador i el crític d'art, i l'ofici de l'escriptura narrativa. Si en les diverses estirps de la narrativa històrica els problemes i els defectes -i de vegades, l'èxit- depenen de la incapacitat per sumar els esforços d'historiografia i nar-

rativitat, en aquesta obra s'acoblent sense que la lectura en pateixi presumpció o en delati manca.

Per posar un exemple concret de la dificultat o l'atractiu del gènere narratiu historiogràfic, se m'acut un exemple de la novel·la, i que comença a ser recurrent en la novel·la catalana: l'escena que podríem definir com a "conversa d'eclesiàstic i noble, on tendeix a acarar-se l'estil vaticà del primer i la ingenuïtat del segon". És clar que no és una escena, diguem-ne, nova; en canvi, l'ha feta sovintejar l'esclat del gènere als anys vuitanta en la narrativa catalana. Dels darrers anys, i amb aquest simple fi, poden ser-hi adduïdes seqüències de tal tipus, ubicades en dues èpoques posteriors a la d'aquesta obra, en *Senyoria* de Jaume Cabré, o en *Els secrets de Meissen*, de Josep Palomero. Vés a saber si aquestes han estat també lectures de Vicent Usó, o si es tracta, senzillament, d'un cronotop -com diria, potser, un especialista en Mikhaïl Bakhtín.

FINALS DEL SEGLE XV

Llegir aquesta obra permet el gaudi serè, metòdic i sentimental alhora, de moments i detalls mínims que representen moltes i complexes interconnexions de l'edat final de Michelangelo i les relacions humanes del seu entorn: conspiracions, amors, opressions,

solituds, mediocritats. Fa ara un any, amb l'obra *Borja Papa*, de Joan Francesc Mira, havíem pogut avaluar l'etapa anterior a la de Trento, és a dir, la de finals del segle XV, a partir d'una altra tècnica: un llarg i impressionant monòleg d'Alexandre VI. I ja abans, havíem degustat amb fruïció el *Bomarzo* de Mújica Laínez.

Ara bé, l'art, el sabor propi, la projecció narrativa de *La mirada de Nicodemus*, procedeixen de dos factors. D'una banda, els deu retrats de situació dels deu personatges triats per convertir en capítols la complexa trama dels temps de Michelangelo. I de l'altra, la permanent referència a la culminació de la construcció de la basílica de San Pietro i a la bella composició o testament de la *Pietà*. D'aquí el títol de l'obra: la *divina ambigüitat*, espill de la vida i de la mort, que revela la mirada de Nicodemus en aquell testament de pedra de Michelangelo. D'aquestes dues dimensions -és a dir, anècdotes i missatge-, en una sonata barroca, en diríem melodia i harmonia. I en una escultura o un retrat, en diríem forma i composició.

Segur que molta gent trobarà curta i humil aquesta obra. I algun erudit, en constatar-hi passatges preciosos de l'erudició i la passió afectiva de l'autor -magistral, per exemple, el fragment en què Michelangelo confessa al seu estimat Tommaso de Cavalieri una sentida

por sobre la relació entre l'art i l'economia-, atribuirà alguna subordinació de novel·leta negra a la pressió de les circumstàncies del mercat. Jo mateix, que m'estimo aquesta obra, no estaria en total desacord amb cap de les dues sensacions.

LA MIRADA DE L'OBRA

En canvi, exigiria un acord sobre la profunditat de la "mirada" de l'obra, que la fa vàlida per pensar en la nostra època, i també sobre la meticulosa senzillesa del mètode. Es tracta d'una escriptura que et pretén lector tranquil, despreocupat del treball, de la trama, fins al punt de llegir sense ensurts, sabent que cada cosa hi ha estat posada amb una certa aplicació personal de la *maniera gentile*. S'agraeix.

La literatura narrativa no és en absolut l'únic codi implicat en la reconstrucció, la crítica i l'estima del passat. La ruptura de la connexió amb Itàlia -tot just unes dècades abans de l'època analitzada en *La mirada de Nicodemus*-, és una de les tragèdies de la cultura catalana moderna. Per tant, gràcies a la combinació d'ambdues inquietuds, la lectura d'obres com aquesta et fa pensar -tractant-se del gènere negre, no hi sobra Humphrey Bogart- que potser sempre ens quedarà Itàlia. L'obra va aconseguir la darrera edició del premi Ciutat d'Elx. El pròxim cap de setmana s'atorgarà el d'enguany.